บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาวิชาชีพอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า กรมอาชีวศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษา ทั้งแรงงานกึ่งฝีมือ แรงงานฝีมือ และช่างเทคนิคมากที่สุด หากพิจารณาในแง่ปริมาณจะเห็นว่าประมาณร้อยละ 50 ของกำลังคนที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในแต่ละปีจะเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษาจึงเปรียบเสมือนเป็นแม่บทของการจัดการศึกษาวิชาชีพที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 50 ปี (พ.ศ. 2484-2534)

จากการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตในสาขาอุตสาหกรรม บริการ และการเกษตรสมัยใหม่ยิ่งขึ้น จึงทำให้มีความต้องการกำลังคนในระดับนี้สูงมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับที่มีการศึกษาสูงกว่าขั้นพื้นฐาน ตลอดจนกำลังคนที่มีฝีมือ ช่างเทคนิค และกำลังคนในระดับสูงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กรมอาชีวศึกษา. 2533 : 1 - 2)

จากภารกิจและทิศทางของกรมอาชีวศึกษา จะเห็นได้ว่ากลไกอันสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่จะต้องรองรับการพัฒนากำลังคนของประเทศอย่างมีคุณภาพ และภารกิจเหล่านี้จะต้องถูกแจกจ่ายไปยังสถานศึกษาทุกแห่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ปฏิบัติในแนวหน้า สุดท้ายจะต้องปฏิบัติในแนวประชิดให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงในเชิงบริหาร คือ หัวหน้าแผนกวิชา ซึ่งนอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพนั้น ๆ แล้ว ยังต้องมีความเข้าใจในนโยบาย กลยุทธ แนวปฏิบัติและระเบียบ ตลอดจนสามารถบริหารและจัดการได้ในทรัพยากรที่มีอยู่จนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกรมอาชีวศึกษา หน้าที่ของหัวหน้าแผนกวิชาเป็นภารกิจที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการปฏิบัติงานตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ข้อ 41 ซึ่งกล่าวถึงขอบเขตของหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าแผนกวิชา จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจในการผลิตกำลังคนให้มีความรู้ความสามารถออกไปประกอบอาชีพ รองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีคุณภาพ และเป็นพื้นฐานที่ต้องปฏิบัติอย่างมั่นคงและแม่นยำ เพราะเป็นเรื่องของการรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอันจะสืบเนื่องไปยังนักศึกษาซึ่งเป็นเป้าหมายหลักต่อไป (กรมอาชีวศึกษา. 2529 : 22)

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในงานของหัวหน้าแผนกวิชา จึงต้องการที่จะศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7 ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารระดับสถานศึกษาได้มองเห็นปัญหาและสิ่งที่ควรพิจารณาปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กรมอาชีวศึกษาได้กำหนดไว้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชา ในด้าน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านปกครองอาจารย์และนักเรียน ด้านงบประมาณและพัสดุ และด้านอาคารสถานที่และความปลอดภัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7

2. เพื่อวิเคราะห์และจัดลำดับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชาในงาน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านปกครองอาจารย์และนักเรียน ด้านงบประมาณและพัสดุ และด้านอาคารสถานที่และความปลอดภัย ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชาในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7 ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารระดับสถานศึกษาเพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กรมอาชีวศึกษาได้กำหนดไว้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7

2. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และอาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2536

2.1 ผู้บริหาร จำนวน 28 คน

2.2 อาจารย์ จำนวน 368 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตำแหน่งงานจำแนกเป็น

3.1.1 ผู้บริหาร

3.1.2 อาจารย์ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ได้แก่

3.1.2.1 ผู้มีวุฒิปริญญาตรีและสูงกว่า

3.1.2.2 ผู้มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชาในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7 โดยพิจารณาตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ.2529 ข้อ 41 จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ด้านหลักสูตรและการสอน

3.2.2 ด้านปกครองอาจารย์และนักเรียน

3.2.3 ด้านงบประมาณและพัสดุ

3.2.4 ด้านอาคารสถานที่และความปลอดภัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชา หมายถึง การปฏิบัติงานตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ข้อ 41

2. ความคิดเห็น หมายถึง ทรรศนะของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชาช่างอุตสาหกรรมในวิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7

3. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา และฝ่ายวางแผนและพัฒนา

4. หัวหน้าแผนกวิชา หมายถึง ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกวิชาช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ แผนกวิชาช่างยนต์ ช่างกลโรงงาน ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ และช่างก่อสร้าง

5. อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการครูที่สอนวิชาชีพในแผนกวิชาช่างยนต์ ช่างกลโรงงาน ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ และช่างก่อสร้างในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 7

6. วิทยาลัยเทคนิค เขตการศึกษา 7 หมายถึง วิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย และอุตรดิตถ์

7. การปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกวิชา หมายถึง ข้อกำหนดที่กรมอาชีวศึกษาระบุให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าแผนกวิชาช่างอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบด้วย

7.1 ด้านหลักสูตรและการสอน หมายถึง การจัดตารางสอนรวม ตารางสอนส่วนบุคคลของแผนกวิชา จัดทำโครงการสอน ติดตามดูแลให้มีการฝึกภาคปฏิบัติเป็นไปตามโครงการสอนที่ได้รับอนุมัติ และเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนร่วมกับอาจารย์ประจำวิชา ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในสถานศึกษา เสนอโครงการและรายงานการปฏิบัติงานตามลำดับขั้น พัฒนางานวิชาการตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

7.2 ด้านปกครองอาจารย์และนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานปกครองอาจารย์และนักเรียนในแผนกวิชาให้ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน รายงานการปฏิบัติงานตามลำดับขั้น พัฒนาอาจารย์และนักเรียนตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

7.3 ด้านงบประมาณและพัสดุ หมายถึง การดำเนินการเพื่อจัดหาและเตรียมบริการให้พร้อมก่อนเปิดภาคเรียน เกี่ยวกับวัสดุฝึก ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การศึกษา ควบคุมดูแลการใช้วัสดุฝึกให้เป็นไปตามใบงานและประหยัด ประสานกับหน่วยงานอื่นในสถานศึกษา เสนอโครงการและรายงานการปฏิบัติงานตามลำดับขั้น การจัดงบประมาณและพัสดุตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

7.4 ด้านอาคารสถานที่และความปลอดภัย หมายถึง การเตรียมและดำเนินการป้องกัน ระมัดระวัง ดูแล รักษา และพัฒนา อาคารสถานที่เพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยจากการโจรกรรม อัคคีภัย ให้เอื้ออำนวยต่อสภาพการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องดำเนินการให้ตอบสนองหลักสูตร ความปลอดภัย ตลอดจนระเบียบแบบแผนของทางราชการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่นในสถานศึกษา เสนอโครงการปฏิบัติงานตามลำดับขั้น ปรับปรุงพัฒนาอาคารสถานที่ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย